

บทรายการวิทยุฟันทอล์ค

เรื่อง ปากบวม เหงือกบวม บวมที่เพดานปากหรือขากรรไกร...เป็นอะไรได้น้ำ

ผู้เขียนบทความ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทันตแพทย์ ดร.ชายแดน อินตะปา

อาการบวมในช่องปากนั้น อาจมีสาเหตุจากหลายปัจจัยทั้งปัจจัยภายในช่องปาก ภายในร่างกาย หรือปัจจัยภายนอกที่มากกระทำต่ออวัยวะภายในช่องปาก อาการบวมในช่องปากนั้นอาจพบได้ในหลายบริเวณแตกต่างกัน เช่น ริมฝีปาก กระพุ้งแก้ม เหงือก ลิ้น เพดานปาก หรือกระดูกขากรรไกร ซึ่งการบวมที่บริเวณต่างๆ ที่กล่าวมานั้น มักมีสาเหตุที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง และมักพบเกิดจากการดำเนินของโรคต่างชนิดกันเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการจัดการที่แตกต่างกัน หากผู้ป่วยสามารถรับรู้ได้ก่อนว่ามีอาการบวมเกิดขึ้น และเข้าตรวจรักษาอย่างรวดเร็ว ก็จะสามารถจัดการกับอาการบวมนั้นได้อย่างทันท่วงที

ในที่นี้ ขอยกตัวอย่าง อาการบวมในตำแหน่งต่าง ๆ ของช่องปากที่พบได้บ่อย และหากผู้ป่วยตรวจพบเองได้เร็ว มักเป็นประโยชน์ในทางการรักษา และหยุดการดำเนินของโรคได้อย่างถาวร

1. อาการบวมบริเวณริมฝีปากและเนื้อเยื่อใกล้ริมฝีปาก

อาการบวมบริเวณนี้มักเกี่ยวข้องกับการบาดเจ็บของต่อมน้ำลายขนาดเล็ก ที่ฝังตัวอยู่ในเนื้อเยื่ออ่อนของริมฝีปากที่อาจได้รับการกระทบจากอาหารที่แข็ง หรือจากฟันที่แหลมคมอยู่เป็นประจำ ทำให้เกิดการคั่งของน้ำลายภายในเนื้อเยื่ออ่อนและเกิดเป็นถุงน้ำใส ผื่นบางขนาดต่าง ๆ บวมขึ้นที่ด้านในของริมฝีปาก โดยเฉพาะบริเวณริมฝีปากล่าง จะพบการบวมเป็นถุงน้ำนี้ได้บ่อยกว่าบริเวณอื่น ๆ ของช่องปาก ถุงน้ำนี้ไม่ใช่มะเร็ง เป็นเพียงการคั่งของน้ำลายภายนอกที่น้ำลายเท่านั้น อาจจะมีอาการเจ็บหรือแดงเมื่อกัดโดนบ่อย ๆ ทำให้ถุงน้ำชนิดนี้ในบางครั้งสามารถหายไปได้เอง เพราะแตกออก หรืออาจหดเล็กลงกลายเป็น ตึงเนื้อสีเหมือนเนื้อเยื่อช่องปากปกติก็ได้ มีบางกรณีที่ถุงน้ำนี้ไม่แตกไปเอง หรือเคยแตกไปเองแล้วกลับมาเป็นซ้ำอีกบ่อย ๆ ก็อาจจะต้องพบทันตแพทย์เพื่อกำจัดถุงน้ำออกพร้อมกับตัดเอาต่อมน้ำลายบางส่วนในบริเวณนั้นออกด้วย ทั้งนี้จำเป็นต้องพิจารณาสาเหตุที่ทำให้เกิดถุงน้ำ ในบริเวณดังกล่าวและกำจัดสาเหตุนั้นออกเสียด้วย จึงจะทำให้หายสนิท และไม่กลับมาเป็นซ้ำอีก ในบางกรณีการบวมในบริเวณนี้อาจไม่สามารถแยกออกจากเนื้องอกอื่น ๆ ของต่อมน้ำลายได้เพียงการตรวจด้วยตาเปล่า ดังนั้น หากมีการบวมที่ไม่สามารถหายได้เองภายใน 2-3 สัปดาห์แล้ว ทันตแพทย์มักจะแนะนำให้ตัดออก และส่งตรวจทางจุลพยาธิวิทยาพร้อมด้วยเสมอ

2. อาการบวมบริเวณเหงือก

การบวมบริเวณเหงือก โดยมากมักมีสาเหตุเกี่ยวข้องเนื่องกับการติดเชื้อสาเหตุจากฟัน แล้วมีการอักเสบหรือมีหนองมาคั่งบริเวณเหงือกทำให้เหงือกบวมแดง อักเสบ กดเจ็บ บางรายบวมมากจนเห็นจุดสีเหลืองเรื่อ ๆ อยู่ตรงกลางก้อนบวมนั้น ซึ่งในบางครั้ง ก้อนบวมที่เหงือกนี้อาจแตกออกเอง และมีของเหลวคล้ายหนองระบายออกมาด้วย อีกสาเหตุหนึ่งที่สามารถพบเหงือกบวมร่วมด้วยได้ คือ เหงือกบวมเนื่องมาจากการดำเนินของโรคปริทันต์อักเสบ ซึ่งผู้ป่วยมักมีอาการแสดง คือ เหงือกร่น มีหินน้ำลายเกาะมากบริเวณตัวฟัน มีกระดูกรองรับ

พินละลายไปมาก ร่วมกับการอักเสบทำให้เกิดการบวม มีการคั่งของสาร น้ำและหนองบริเวณเหงือกได้ เป็นต้น นอกจากนี้ การบวมที่เหงือกอาจเป็นปฏิกิริยาการตอบสนองต่อการระคายเคืองบริเวณนั้น เกิดเป็นก้อนบวมแดง มีหลอดเลือดภายในจำนวนมาก ทำให้มักมีเลือดออกง่ายเมื่อกัดโดน หรือแปรงฟันไปโดน เป็นต้น มีการศึกษาพบว่า ก้อนบวมแดงนี้มักมีสีแดงจัด และมีความสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของฮอริโมนเอสโตรเจน ทำให้พบได้บ่อยในหญิงตั้งครรภ์ด้วย อย่างไรก็ตามก้อนบวมนี้ไม่ใช่มะเร็ง และมักจะหายสนิทเมื่อตัดออกหมด และสัมพันธ์กับการกำจัดสิ่งระคายเคืองบริเวณนั้นออก หากกำจัดสิ่งระคายเคืองออกได้หมดก็อาจกลับมาเป็นซ้ำใหม่ได้ ในบางกรณีการบวมในบริเวณนี้อาจไม่สามารถแยกออกจากเนื้องอกอื่น ๆ ที่อาจแพร่กระจายมาจากอวัยวะอื่นได้เพียงการตรวจด้วยตาเปล่า ดังนั้นหากมีการบวมที่ไม่สามารถหายได้เองภายใน 2-3 สัปดาห์แล้ว ทันตแพทย์มักจะแนะนำให้ตัดออก และส่งตรวจทางจุลพยาธิวิทยาพร้อมด้วยเสมอ

3. อาการบวมบริเวณเพดานปาก

การบวมบริเวณเพดานปากโดยมากมักพบร่วมกับการอักเสบติดเชื้อที่มีสาเหตุจากฟัน แล้วมีการอักเสบ หรือมีหนองมาคั่งบริเวณเหงือกทำให้เหงือกบวมแดง อักเสบ กดเจ็บ บางราย บวมมากจนเห็นจุดสีเหลืองเรื่อ ๆ อยู่ตรงกลางก้อนบวมนั้น ส่วนมากมักบวมอยู่ใกล้กับฟันที่ผุทะลุโพรงประสาทฟัน มักมีอาการเจ็บปวดของฟันร่วมด้วย การบวมนี้อาจแตกออกเองได้แต่จะกลับมาเป็นซ้ำอีกหากฟันที่เป็นสาเหตุไม่ถูกรักษาอย่างถูกวิธี นอกจากนี้ ยังมีการบวมอีกชนิดหนึ่งซึ่งแตกต่างจากชนิดแรกคือ การบวมกลางเพดานปาก การบวมกลางเพดานนั้นมักมีสาเหตุจากปุ่มกระดูกชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นกลางเพดาน เป็นการเจริญโตขึ้นผิดปกติ แต่ไม่ถือว่าเป็นเนื้อร้าย เนื่องจากไม่แพร่กระจาย และไม่เป็นอันตรายใด ๆ กับผู้ป่วย อาจสร้างความรำคาญหรือเป็นแผลได้บ้างหากเคี้ยวอาหารไปโดนเท่านั้น อย่างไรก็ตามในรายที่ต้องใส่ฟันเทียมทั้งปาก อาจมีความจำเป็นต้องตัดปุ่มกระดูกกลางเพดานนี้ออก เนื่องจากขัดขวางการใส่ฟันเทียม ในบางกรณีการบวมในบริเวณนี้อาจไม่สามารถแยกออกจากเนื้องอกอื่น ๆ ของต่อมน้ำลายบนเพดานได้เพียงการตรวจด้วยตาเปล่า ดังนั้น หากมีการบวมที่ไม่สามารถหายได้เองภายใน 2-3 สัปดาห์แล้ว ทันตแพทย์มักจะแนะนำให้ตัดออก และส่งตรวจทางจุลพยาธิวิทยาพร้อมด้วยเสมอ

4. อาการบวมบริเวณขากรรไกร

การบวมบริเวณขากรรไกรนั้นสามารถมีได้ทั้งการบวมเล็กน้อยเป็นตุ่มเล็ก บริเวณด้านใกล้ลิ้นหรือด้านใกล้แก้มของกระดูกขากรรไกรทั้งบนและล่าง ปุ่มกระดูกเหล่านี้เป็นการเจริญเติบโตขึ้นผิดปกติแต่ไม่ถือว่าเป็นเนื้อร้าย เนื่องจากไม่แพร่กระจาย และไม่เป็นอันตรายใด ๆ กับผู้ป่วย อาจสร้างความรำคาญหรือเป็นแผลได้บ้างหากเคี้ยวอาหารไปโดนเท่านั้น อย่างไรก็ตามในรายที่ต้องใส่ฟันเทียม อาจมีความจำเป็นต้องตัดปุ่มเหล่านี้ ออก เนื่องจากขัดขวางการใส่ฟันเทียม การบวมอีกชนิดหนึ่งที่พบได้บ่อยมากในกระดูกขากรรไกรโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณฟันหลังก็คือ การบวมที่เกิดจากถุงน้ำในกระดูกขากรรไกร ซึ่งเป็นพยาธิสภาพที่เกิดภายในกระดูกขากรรไกรเอง ภายในบรรจุไปด้วยเนื้อเยื่อและของเหลวที่ขยายขนาดได้จนบางครั้งดันฟันออกไปจากตำแหน่งผิดปกติทำให้ระบบบดเคี้ยวทำงานผิดปกติ หรือในบางรายถุงน้ำมีขนาดใหญ่จนรบกวนการทำ

หน้าที่ของอวัยวะอื่นได้ นอกจากถุงน้ำแล้วยังสามารถพบเนื้องอกในขากรรไกรได้ด้วย ซึ่งมีทั้งชนิดไม่ร้ายแรง และชนิดร้ายแรง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่ออวัยวะข้างเคียงหรือแพร่กระจายไปยังส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย ได้ในบางกรณีการบวมในบริเวณนี้อาจไม่สามารถแยกออกจากเนื้องอกอื่น ๆ หรือการแพร่กระจายจากอวัยวะ อื่นที่แพร่มายังกระดูกขากรรไกรได้เพียงการตรวจด้วยตาเปล่า ดังนั้น หากมีการบวมที่ไม่สามารถหายได้เอง ภายใน 2-3 สัปดาห์แล้ว ทันตแพทย์มักจะแนะนำให้ตัดออก และส่งตรวจทางจุลพยาธิวิทยาพร้อมด้วยเสมอ